

УДК 378:005.6]:001

Ніна Батечко

ORCID iD 0000-0002-3772-4489

доктор педагогічних наук, доцент
завідувач науково-дослідної лабораторії освітології

Київський університет імені Бориса Грінченка

вул. Тимошенка, 13-Б, 04212,

м. Київ, Україна

n.batechko@kubg.edu.ua

ФЕНОМЕН ЯКОСТІ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

У статті висвітлено особливості наукового обґрунтування категорій «якість» та «якість освіти». Водночас «якість освіти» представлено в інтерпретації системного та синергетичного підходів. Зазначено, що синергія системного та синергетичного підходів може слугувати теоретико-методологічним підґрунтям досліджуваного феномену. В зазначеному аспекті представлено сучасні реалії впровадження основних принципів якості освіти в національній сфері освіти.

Ключові слова: *якість, якість освіти, системний підхід, синергетичний підхід.*

© Батечко Ніна, 2017

Вступ. Освіта завжди була особливою функцією суспільства й держави, спрямованою на формування й розвиток соціально-значущих якостей кожної людини як члена суспільства й громадянина держави. Через освіту, як найбільш масовий соціальний інститут, здійснюється вплив на формування свідомості суспільства, регулюються процеси свідомого саморозвитку громадян. Як соціальне і культурне явище, освіта є атрибутом людства, невід'ємним його супутником у поступовому русі еволюційного розвитку. Освіта спрямовує життя суспільства, перетворюючи його із «суспільство сьогодні» на «суспільство завтра», формує нове мислення, нове бачення сенсу життя.

Останнє спонукає до перегляду якості освіти, зокрема на національному, регіональному і міжнародному рівнях. Важливо також осмислити феномен якості

освіти в сучасному науковому дискурсі: з'ясувати його методологічне значення як для процесу наукового пізнання, так і при вирішенні значного кола практичних завдань. Варто, в зазначеному аспекті, вивчати й поступово впроваджувати в Україні загальні критерії, форми моніторингу якості освіти, що формуються для всієї Європи, докладно вивчати міжнародний досвід з впровадження якості університетської освіти.

Проблему якості на різних її рівнях: державному, регіональному, рівнях вищої та шкільної освіти досліджували В. М. Бегей, Є. С. Березняк, В. І. Бондар, Л. В. Ващенко, Л. І. Даниленко, Г. В. Єльнікова, В. В. Зверєва, Ю. А. Конаржевський, Т. О. Лукіна, В. Е. Лунячек, Н. М. Островерхова, В. П. Панасюк, В. С. Пікельна, П. Б. Полянський, М. М. Поташник, І. В. Соколова, О. І. Субетто та інші.

Більшість дослідників у сучасному науковому дискурсі схиляються до думки, що якість освіти – це узагальнена ознака розвитку освіти в державі в цілому, але й одночасно індикатор відповідності освітньої політики і реформ у сфері освіти особистісним й суспільним потребам (Л. С. Ващенко, Т. О. Лукіна, О. І. Ляшенко, П. Б. Полянський та інші.). Проблеми якості освіти наразі також пов'язують із розвитком нової інформаційної цивілізації, як випереджального розвитку якісного середовища для людини, суспільного інтелекту та системи освіти. (О. І. Субетто)

Сучасний науковий дискурс якості освіти передбачає різноманіття та багатовекторність у тлумаченні цього феномену, втім, на наш погляд, розв'язання всіх нагальних освітянських проблем потребує прискореного розроблення нової філософсько-методологічної парадигми якості освіти і формування практичного світогляду у цій сфері усіх стейкхолдерів.

Метою статті є методологічне обґрунтування якості освіти на основі цілісного наукового підходу в сучасному науковому дискурсі.

Поняття «якість» у сучасних наукових дослідженнях. Для з'ясування поняття якості звернемося до видань довідково-енциклопедичного характеру та наукових джерел. Як зазначає І. В. Соколова, поняття «якість освіти» мотивується базовим поняттям «якість», якому належить чільне місце в системі філософських

категорій і яке має неабияке методологічне і світоглядне значення (Соколова І. В., 2008, с 52).

Враховуючи те, що трактування поняття «якість» є складним через його багатоаспектність та відносність, з філософської точки зору, якість визначається як об'єктивна, істотна, невід'ємна від буття внутрішня визначеність, цілісність предметів та явищ, завдяки якій вони є саме тими, а не іншими об'єктами (Новейший философский словарь, 1998). Тлумачний словник української мови трактує поняття «якість» як «наявність істотних ознак, властивостей, особливостей, що відрізняють один предмет чи явище від інших; та чи інша властивість, вартість, міра придатності (Тлумачний словник української мови, 2004, с. 888).

В наукових джерелах теж існує чисельна кількість тлумачень поняття якості. Від простого: «якість – постійна сукупність властивостей предмета» (Фролов І. Т., Араб-Оглы Э. А., Арефьева Г. С. и др., 1989), до більш загального: якість – така сутність предмету (явища, процесу), яка характеризує його як даний предмет, який володіє сукупністю властивостей і належить до класу однотипних з ним предметів (у тому ж джерелі). У той же час, у цьому ж джерелі ми знаходимо визначення якості, як цілісної інтегральної характеристики предмету (єдності його властивостей) в системі його зв'язків і відносин з іншими предметами.

В зазначеній інтерпретації, кожен предмет у взаємодії з іншими можна розглядати систему, а якість, яка характеризує предмет як систему, системною якістю (Философский словарь, 1966). Якісну інтерпретацію предмета, як системи, відповідно можна охарактеризувати складом, структурою, певним способом взаємодії елементів у системі та функціональними властивостями. Так, зокрема, Г. В. Павлова розглядає якість як сукупність властивостей: ієрархічну систему властивостей частин об'єкту (морфологічна структура якості); динамічну систему частин об'єкту (морфологічна структура); динамічну систему властивостей: внутрішній момент, що виражається в закономірних зв'язках складових частин (функціональна структура) та конструює (визначає закономірності) умови розвитку об'єкту; основу існування об'єкту; фактор того, що об'єкт є єдиним, специфічним та впорядкованим; певну цінність (щодо об'єктів, які створюються людиною), тобто

якість таких об'єктів є цінною, інакше немає мотивів і не буде створення (Павлова Г.В., 2013)

Нам імпонує обґрунтування поняття «якість», яке розкривається через синергетичну взаємодію його морфологічної структури якості, функціональної структури, ціннісної обумовленості та з'ясування умов розвитку.

Феномен якості освіти в сучасному науковому дискурсі. Поняття «якість освіти» вважається основоположним у вітчизняних та міжнародних нормативних документах, що є регуляторними в сфері освіти: Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року; документах пов'язаних із впровадженням Болонського процесу та інших.

Як багатомірне поняття, якість освіти віддзеркалює різні аспекти суспільного життя – соціальні, економічні, політичні, педагогічні, демографічні та інш. і у зв'язку з цим категорія «якість освіти» досить часто вживається у сучасному науковому дискурсі. Така багатовекторність категорії спонукає до неоднозначності у її розумінні та тлумаченні. Як зауважує Г.В.Павлова, за умов відсутності ґрунтового аналізу якості освіти як категорії, дослідження цього феномена як чинника соціокультурних змін в суспільстві і як об'єкта соціальних чинників пріоритетними аспектами, які ставали предметом наукового дослідження, були педагогічний та управлінський аспекти якості освіти, як комплексного поняття, що характеризує ефективність освітньої діяльності, зокрема менеджменту освіти (стратегічного планування, організації навчального процесу, маркетингу освітніх послуг і т.п.) (Павлова Г.В., 2013)

Управлінський підхід до тлумачення якості освіти пропонує М. В. Кісіль, зазначаючи, що якість освіти – це ряд системно-соціальних якостей і характеристик, які визначають відповідність системи освіти прийнятним вимогам, соціальним нормам, державним освітнім стандартам. Під системою якості освіти автор розуміє сукупність організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення управління якістю (Кісіль М. В., 2005, с. 86). У контексті вдосконалення

процесів управління освітньою галуззю і підготовки майбутніх магістрів державного управління до моніторингу якості освіти надає теоретико–методологічне обґрунтування категорії «якість освіти» В. Є. Лунячек (Лунячек В. Є., 2009).

Якість освіти як сукупність властивостей та характеристик освітнього процесу визначає І.Є.Булах, вказуючи на те, що саме цей фактор уможлиблює формування такого рівня професійної компетентності, що задовольняє потреби громадян, підприємств, та організацій, суспільства та держави (Булах І.Є.,2003). З різними аспектами освітнього процесу: філософськими, соціальними, педагогічними, демографічними, економічними тощо пов'язує категорію якості освіти і В.Г.Вікторов. Науковець інтерпретує дефініцію у декількох вимірах: як соціального ідеалу освіченості людини; як результату її навчальної діяльності; як процесу організації навчання і виховання; як критерій функціонування освітньої системи (Вікторов В.Г., 2006).

Варто зауважити, що поряд з прагматичним підходом до обґрунтування якості освіти, де поняття інтерпретуються як відповідність державним стандартам, атестаційним та акредитаційним вимогам та соціальному замовленню в цілому, розгортаються наукові дослідження, де якість освіти трактується в площині інтелектуальних ресурсів України.

Так, зокрема, у своїй роботі «Якість освіти: методологічні аспекти дослідження» С.А.Щудло пропонує якість освіти розглядати у широкому та вузькому значеннях (Щудло С.А., 2008). У широкому значенні науковець розуміє якість освіти як збалансовану відповідність освіти (як результату, як процесу, як освітньої системи) багатоманітним потребам, цілям, вимогам, нормам (стандартам). У вузькому значенні під якістю освіти слід розуміти якість підготовки фахівця, яка визначається як збалансована відповідність підготовки фахівців (як результату і як процесу) багатоманітним потребам (держави, суспільства, особи), цілям, вимогам, нормам (стандартам).

У той же час М.В. Кісіль наголошує, що абсолютність якості освіти виражається в якості інтелектуальних ресурсів країни, воно «ідентифікується якістю прогнозування, якістю майбутнього творіння», якістю вирішення актуальних

суспільних проблем. (Кісіль М.В., 2008). У той же час в період становлення нового інформаційного суспільства, процесів реформування сфери освіти України та входження її в європейський освітній простір категорія якості освіти потребує певного переосмислення, зокрема у методологічній площині. Нова методологія, на наш погляд, означає цілісну характеристику «якості освіти», виходячи із функціональної взаємодії елементів системи освіти в їх синергетичній єдності.

Поняття «якість освіти» як системний об'єкт. Підійдемо до тлумачення категорії «якості освіти» як до системного об'єкту. Охарактеризуємо як системний об'єкт перш за все, категорію якості. Зауважимо, що сучасна філософія використовує декілька трактувань якості, від простого: *якість – постійна сукупність властивостей предмета* (Фролов И. Т., Араб-Оглы Э. А., Арефьева Г. С. и др., 1989), до більш загального: *«якість – така сутність предмету (явища, процесу), яка характеризує його як даний предмет, який володіє сукупністю властивостей і належить до класу однотипних з ним предметів»* (У той же час, у цьому ж джерелі ми знаходимо визначення якості, як цілісної інтегральної характеристики предмету (єдності його властивостей) в системі його зв'язків і відносин з іншими предметами.

В зазначеній інтерпретації, кожен предмет у взаємодії з іншими можна розглядати як систему, а якість, яка характеризує предмет як систему, системною якістю (Философский словарь, 1966). Якісну інтерпретацію предмета, як системи, відповідно можна охарактеризувати складом, структурою, певним способом елементів у системі та функціональними властивостями. Останнє вказує на системний характер категорії «якість» та її тісний змістовий взаємозв'язок із основними положеннями системного підходу.

З філософської точки зору якість освіти – це узагальнююча ознака проблем розвитку освіти в державі й одночасно індикатор відповідності освітньої політики і реформ освіти особистісним і суспільним потребам. Вона розглядається одночасно і як філософська категорія, і як педагогічна проблема (Ляшенко О. Т., 2011, с. 7). Як системний об'єкт її характеризують якість цілей, якість педагогічного прогресу і якість результату.

Доречним для наших наукових розвідок є тлумачення феномену якості освіти експертами Міжнародного фонду «Відродження», які проводили аналітичне дослідження реформування національної освітньої політики. Якість освіти ними визначається як складна система, як філософське або моральне поняття, як характеристика певного освітнього продукту, як характеристика освіти як процесу з точки зору суб'єктів цього процесу, який є сферою їхньої професійної діяльності (Булах І., Вороненко Ю., Кузнєцова В. та ін., 2001).

Системне дослідження якості освіти, на думку Я. К. Яхніна, передбачає вивчення комплексу проблем, які охоплюють: а) з'ясування сутності базових понять якості освіти (її означення, структурні компоненти, властивості, критерії і норми тощо); б) визначення процедур і показників оцінювання якості освіти (як освітнього процесу, його результату і функціональної системи); в) проведення моніторингу і прийняття управлінських рішень з метою забезпечення встановлених норм якості освіти на всіх її рівнях (Яхнін Я. К., 2006, с. 16).

Таким чином, якість освіти ми можемо вважати складною системою, що поєднує організаційну структуру, методики, процеси і ресурси необхідні для функціонування системи освіти з метою її відповідності вимогам та соціальним нормам, державним освітнім стандартам.

Якість освіти як синергетична категорія. Як відомо, ще до виникнення синергетики в наукових пошуках дослідники могли обходитись використанням системного підходу до своїх об'єктів без врахування колективних ефектів, які приводять до утворення стійких структур в часі та просторі. Наразі послідовне вивчення цих проблем стало можливим завдяки синергетичному підходу, який наразі, на наш погляд, є незамінним для наукового обґрунтування українських реалій: соціальних та економічних криз, нестабільності, хаосу, у тому числі і у сфері вищої освіти. Як зауважує А. В. Євтодюк, синергетика, що розкриває загальні механізми і закономірності самоорганізації й організації; дозволяє найбільш повно проілюструвати єдність усього сутнього, побудувати єдину процесуальну модель світу, у якій усе – життя неживої і живої природи, життя й творчість людини, життя суспільства, культура й освіта з'єднані в єдиний нерозривний вузол»

(Євтодюк А. В., 2002). Тому, саме з позицій синергетики якісно «по-новому» можна підійти до вивчення поняття «якість освіти».

З зазначених позицій можна виокремити такі найважливіші складники використання ідей синергетичної теорії у досліджуваній проблемі: використанні їх у моделюванні та прогнозуванні розвитку якості освіти як процесу, управління ним та сприяння ефективності функціонування усієї освітньої системи загалом. Як слушно зауважує С.О.Сисоєва, погляд на сучасну сферу освіти як синергетичну систему змінює наше уявлення про випадковість та необхідність в освітніх системах, незворотність освітніх процесів, дозволяє по іншому зрозуміти характер та сутність ентропійних процесів в освітніх системах. Так, флуктуації у суспільному розвитку й у суспільному інтелекті (інновації, винаходи), що відбиваються на системі освіти й сприймаються часто освітянами як «хаос», відповідно до синергетики мають розумітися як особливий вид регулярної нерегулярності, а не як руйнування системи освіти, оскільки розвиток та самоорганізація відкритих систем здійснюються через хаотичність й неперервність (Сисоєва С. О., 2012, с. 25).

Охарактеризуємо поняття «якість» та «якість освіти» з основних позицій синергетики: відкритості, нелінійності, емерджентності, наявності біфуркаційних станів та самоорганізації.

Перш за все, підійдемо до вивчення поняття «якість» як відкритого системного утворення, адже саме відкритість є однією з найважливіших характеристик системних об'єктів. Відкритість, з точки зору синергетики означає використання системою всіх можливостей та інформаційних потоків, пов'язаних з умовами середовища, визначення найбільш значущих зовнішніх умов, чинників, що сприяють або перешкоджають функціонуванню системи.

Як філософська категорія «якість» виражає істотну визначеність об'єкту, завдяки якій він є саме цим, а не іншим. З іншого боку, філософський аспект категорії «якість» показує відповідний рівень пізнання людиною об'єктивної реальності. На кожному етапі пізнання розкриваються, пізнаються певні властивості об'єкту. Тобто, навколишнє середовище впливає на об'єкт, внаслідок чого він змінюється, а, отже, змінюється і його якість. За цим феноменом, на наш погляд, можна

прослідкувати відкритість категорії «якість», як системи, яка гнучко реагує на зовнішні зміни.

Підійдемо до поняття якості з позицій емерджентності. Як було доведено вище якість виступає як складне системне утворення, елементи якого взаємодіють як між собою так із зовнішнім середовищем. Зауважимо, що внутрішні властивості (взаємодія всередині об'єкту) виступають джерелом нових властивостей, що раптово виникають (емерджують). У цьому випадку з'являється нова якість, що є притаманною всьому об'єкту по відношенню до якості частин. У такій взаємодії частин всередині об'єкту ми можемо прослідкувати його цілісність. Зовнішні властивості (взаємодія за межами об'єкту із іншими об'єктами або зовнішнім середовищем) відповідає принципу відкритості та є джерелом змін властивостей протягом певного часу.

Отже, якість ми можемо віднести до відкритих системних об'єктів, між структурними елементами якого та із зовнішнім середовищем постійно відбувається обмін енергією, речовиною, інформацією, а тому для нього характерною є постійна стохастичність і мінливість, явища флуктуації та біфуркації. Зрозуміло, що в процесі еволюції якості певного об'єкту: окремо флуктуація або їх комбінація можуть стати настільки сильними, що попередня організація не витримує і руйнується. У цей переламний момент, який називають точкою біфуркації, принципово неможливо передбачити, в якому напрямі буде відбуватись подальший розвиток якості: чи стане стан об'єкта ще більш хаотичним, чи якість отримає новий, більш високий рівень організації.

Виявлені нами стохастичність і не лінійність законів розвитку якості як системи, їх залежність від зовнішніх і внутрішніх умов, біфуркаційний характер еволюції уможливають, на наш погляд, глибоке розуміння феномену якості освіти. Саме з таких позицій спробуємо проаналізувати категорію якості освіти. Попри те, як зауважує О. І. Корсак, що якісна середня і вища школа можуть здаватись напівзакритими утвореннями, сконцентрованими на щоденних практичних справах, насправді, вони є складовою грандіозної всепланетарної системи з мільярдів мешканців сотень країн. (Корсак О., 2017, с. 73). Додамо до сказаного, що система

освіти є відкритою системою, то і якість освіти в свою чергу можна вважати системою відкритою. Так, зокрема, на відкритість вказує такий змістовий аспект якості вищої освіти як її відповідність очікуванням суспільства, що формалізується у державних стандартах, а також впливом професійного середовища і ринку праці. Так, С. Є. Шишов і В. А. Кальней розуміють якість освіти як «соціальну категорію, що вивчає стан і результативність процесу освіти в суспільстві, його відповідність потребам і очікуванням суспільства. (Шишов С. Є., Кальней В. А., 2000, с. 9).

Невиконання цієї норми призводить до того, що проблема якості освіти зводиться до протиріччя між сучасними потребами виробництва, економіки й суспільства та системою освіти, що не завжди та не в усьому відповідає цим потребам. Як зауважує з цього приводу Є. М. Коротков, якість освіти у цьому випадку не дозволяє ставити та вирішувати ті цілі розвитку, які необхідні сучасному суспільству (Коротков Є. М., 2004, с. 59).

Якість освіти сформувала систему доміант розвитку освіти, які можна вважати похідними від неї й призначення яких полягає до визначення границь флуктуацій системи освіти задля того, щоб через деякий період часу вона набула рівноважної форми розвитку. До системи похідних доміант розвитку сучасної освіти С. О. Сисоєва відносить: глобалізацію освіти; її конвергентність, неперервність, доступність, відкритість, (Сисоєва С.О., 2012, с. 25)

Як і категорію якості, так і категорію якості освіти будемо розглядати як цілісний, системний об'єкт, причому не розглядаючи окремі його властивості, а виходячи саме із функціональної єдності елементів системи освіти. Проте, в українських реаліях до якості освіти найчастіше застосовується адміністративний підхід, що спонукає до формування закритого характеру розвитку якості освіти та її обґрунтування в адміністративно-командній площині.

Незважаючи на позитивні зрушення на законодавчому рівні, реалії сучасного розвитку вищої освіти України засвідчують про її закритий характер: вимоги до якості, формулюють і перевіряють переважно профільні міністерства (виконавці, а не реальні замовники освітніх послуг), які не завжди корелюють із реальними потребами відкритого ринку. А важливі гравці, що мають скеровувати учасників

освітнього процесу – бізнес, студенти, національні та міжнародні громадські організації та інші – не беруть участі (навіть побічно) у процедурах забезпечення якості, хоча формально таку участь передбачено. Головним завданням освітніх закладів стає не підвищення власної якості та ефективності, а успішність формального звітування перед державними органами контролю (Концепція забезпечення якості вищої освіти, 2014).

Закритий характер системи вищої освіти України спонукає до того, що і процес забезпечення якості освіти залишається закритим та не відповідає запитам суспільства.

Однобокість розуміння категорії якості освіти – чи-то в площині педагогічного, управлінського чи адміністративного аспектів навряд чи уможливить розв'язання протиріччя між сучасними потребами суспільства, зокрема економіки суспільства, та результатами діяльності освітніх систем, які не завжди і не в усьому відповідають таким потребам. Очевидним рішенням цієї проблеми, на думку Е. В. Короткова є загальне усвідомлення важливості якості освіти, встановлення причин зниження або уповільненого росту, формування системи управління якістю в комплексі всіх її параметрів – спеціалізації функцій аналізу, планування та контролю, створення механізмів мотивування, диверсифікованості управлінської діяльності за критеріями якості (Коротков Е. В., [Електронний ресурс]).

Як зауважує Т. О. Лукіна, всеохопність поняття якості освіти робить нині його об'єктом вивчення не тільки педагогіки, а й багатьох інших наук (насамперед, філософії, соціології економіки, політології, психології, теорії менеджменту та ін.). Зазначимо принагідно, що з настанням нового століття цей список поповнився когнітологією, нейромолекулярною біологією, тощо (Лукіна Т. О., 2008, с. 1017–1018). Природно, що з кожною із перелічених галузей знань якість освіти, яка є окремою галуззю, поєднана тісними зв'язками, які інколи носять нелінійний характер. У таких взаємозв'язках ми знаходимо переваги у розвитку якості освіти як міждисциплінарного напрямку досліджень, коли фактично розвиток педагогічної, філософської, економічної та інших галузей спонукають до нових нелінійних зв'язків у досліджуваній галузі та продукуванню нових знань.

Проведений дефініційний аналіз поняття «якість освіти» засвідчує відсутність однаковості науковців у його трактуванні. Як зауважує П. С. Яременко, що ця категорія має полінауковий зміст і є предметом вивчення багатьох наук: філософії, науки державного управління й менеджменту освіти, психології, політичних наук та інших, але більшістю вчених вона розглядається з позицій педагогіки. Кожна з цих наук формулює свою дефініцію категорії якості освіти. (Яременко П. С., 2001, с. 19).

З таких позицій ми можемо вказати на міждисциплінарний характер поняття «якість освіти», який притаманний саме синергетичним системам. Так, на думку Н. В. Кропотової, класичний етап розвитку науки охарактеризувався прискореною диференціацією знань, виділенням окремих наукових дисциплін, для неокласичного етапу в більшій мірі притаманний синтез наукових знань, а от для постнеокласичного етапу стає необхідним міждисциплінарний синтез знань, який не виходить за межі суспільних і гуманітарних наук, і, синтез, здійснюваний у всьому просторі наукового пізнання без будь-яких дисциплінарних обмежень (Кропотова Н. В., 2008, с. 23).

Міждисциплінарність, на нашу думку, надає можливість, по-новому, підійти до розроблення проблеми теоретико-методологічного обґрунтування якості освіти та використовувати його в інноваційних моделях управління нею.

Отже, нами доведено, що «якість освіти» можна розглядати з позиції системного та синергетичного підходів як відкритої, нелінійної системи, для якої притаманні цілісність, відкритість, емерджентність, міждисциплінарність, цілеспрямованість та інші аспекти.

Висновки

У процесі дослідження ми прийшли до висновку, що науковий дискурс щодо сутності феномену якості освіти триває. Така ситуація призводить до неоднозначного розуміння його понятійно – термінологічного апарату, що на нашу думку, ускладнює процес впровадження основних принципів якості в сферу освіти. Теоретико – методологічне обґрунтування «якості освіти» з позицій інтегрування системного та синергетичного підходів, уможлиблює, на наш погляд, позиціонування якості освіти як відкритої, нелінійної системи здатної до самоорганізації. Таке

тлумачення досліджуваного феномену сприятиме розробленню прогресивних моделей розвитку національної системи забезпечення якості в сфері вищої освіти.

Література

1. Введение в философию: учебник для вузов в 2 ч. / И. Т. Фролов, Э. А. Араб-Оглы, Г. С. Арефьева и др. – Ч. 2. – М.: Политиздат, 1989.
2. Вікторов В. Г. Регулювання якості освіти як філософсько-освітянська проблема: дис... д-ра філос. наук: 09.00.10 / Вікторов Віктор Григорович; Ін-т вищ. освіти АПН України. - К., 2006. – 380 с.
3. Євтодюк А.В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 /А. В. Євтодюк. – К. 2002. – 198с
4. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти / М. В. Кісіль // Вища освіта України. – 2009. – № 14. – С. 82–87.
5. Концепція забезпечення якості вищої освіти України (за результатами проекту Tempus «TRUST»: Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти України). – Львів, 2014. – С. 540–570.
6. Коротков Е. Концепція якості освіти./Е.Коротков. [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://osvita.ua/school/method/1342/>
7. Кропотова Н.В. Университет как пространство междисциплинарной коммуникации /Н.В.Кропотова //Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно –технічної еліти: зб.наук.пр. –Харків: НТУ ХП, 2008, – Вип.18(22). – с. 22-30.
8. Корсак О. Світовий тренд з вимірювання якості середньої і вищої освіти: зарубіжний і національний досвід / О. Корсак // Вища школа. – 2017. – № 4. – С. 73–82.
9. Лукіна Т. Якість освіти /Т. Лукіна // Енциклопедія освіти / Академія наук України ; головн. ред. В.. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – с. 1017–1018.
10. Лунячек В.Е. Якість освіти: теоретичний контекст / В.Е. Лунячек [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/obrii/2009_1/Luniachek.doc.pdf
11. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи /за заг. ред. О. І. Локшиної. – К.: К.І.С.,2004.– 128с.
12. Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грицанов. — Мн.: Изд. В.М. Скакун, 1998. - 896 с.
13. Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти : монографія / за ред. Ляшенко О. Т. – Київ : Педагогічна думка, 2011. – 160 с.
14. Павлова Г. В. Синергетичний підхід до якості освіти /Г.В.Павлова // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К.: ВІР УАН, 2013.– Вип 71 (№4) – 968с.
15. Сисоева С.О. Сфера освіти як об'єкт дослідження /Сисоева С.О. //Освітологія. – №1; 2012. – с. 22-29.

16. Система моніторингу та оцінка якості освіти: Аналітичне дослідження у реформуванні національної освітньої політики [Електронний ресурс] / І. Булах, Ю. Вороненко, В. Кузнецова та ін. – Режим доступу: <http://www.irf.kiev.ua> – Назва з екрана.
17. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями: монографія / за ред. С. О. Сисоєвої // МОН України. АПН України. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих.–Маріуполь–Д: АРТ – ПРЕС, 2008. – 400 с.
18. Тлумачний словник української мови [за ред. В.С. Калашника]. —Вид. 2–е. – Харків: Прапор, 2004. – 992 с.
19. Философский словарь / Под ред. Шинкарука В. И. – Киев, 1986.
20. Щудло С.А. Дослідження проблем освіти та молоді / С.А. Щудло [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mtpsa/2008/articles/Wudlo.pdf
21. Шишов С. Є. Школа: мониторинг качества образования / С. Є. Шишов, В. А. Кальней. – Москва : Педагогическое общество России, 2000. – 320 с.
22. Яхнін Я. К. Сучасні підходи до якості освіти / Я. К. Яхнін. – Київ : Наук. думка, 2006. – 143 с
23. Яременко П. С. Якість освіти в Україні / П. С. Яременко. – Київ : Лібра, 2001. – 57 с.
24. Ognevyuk V., Sysjjeva S. (2015) .Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program. The advanced science journal (6). pp. 98-103, DOI : 10.15550/ASJ.2015.06.098

References

1. Frolov I. T., Arost-Orlog E. A., Arefyeva G. S. at all (1989). Vvyedeniye v filosofiyu [Introduction to Philosophy]. Moscow : Politizdat (rus).
2. Viktorov V. H. (2006) Rehulivannia yakosti osvity yak filosofsko-osvitianska problema [Regulation of the quality of education as a philosophical and educational problem] (Doctor's thesis), Kyiv: In-t vyshch. osvity APN Ukrainy. (ukr)
3. Yevtodiuk A.V. (2002) Synerhetychni zasady modelivannia osvitnikh system [Synergetic principles of modeling of educational systems] (PhD thesis), Kyiv – 198 (ukr)
4. Kisil M. V. (2009). Otsinka yakosti vyshchyi osvity [Assessment of the quality of higher education]. Vyshcha osvita Ukrayiny, 14, 82–87 (ukr).
5. Kontsepsiya zabezpechennya yakosti vyshchoyi osvity Ukrayiny [The Concept of Quality Assurance in Higher Education of Ukraine].(2014) Proekt «TRUST» – Lviv, 540-570. (ukr).
6. Korotkov E. Kontsepsiia yakosti osvity [The concept of yakosti] Retrieved from <http://osvita.ua/school/method/1342/> (ukr)
7. Kropotova N.V.(2008)Unyversytet kak prostranstvo mezhdystsyplynarnoi kommunykatsyy [University as a space for interdisciplinary communication].Kharkiv: NTU KhPI, – Vyp.18(22). – 22–30. (rus)
8. Korsak O. (2017). Svitovyy trend z vymiryuvannya yakosti seredn'oyi i vyshchoyi osvity: zarubizhnyy i natsional'nyy dosvid [World Trend formeasuring the quality of

- secondary and higher education: foreign and national experience]. *Vyshcha shkola*, 4, 73–82 (ukr).
9. Lukina T. (2008). *Yakist osvity* [Quality of education]. V. G. Kremen (Ed.). Kyiv: Yurinkom Inter, 1017–1018 (ukr).
  10. Luniachek V.E. *Yakist osvity: teoretychnyi kontekst* [Quality of education: Theoretical context]. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/obrii/2009_1/Luniachek.doc.pdf (ukr)
  11. Lokshyna O. I. (2004) *Monitorynh yakosti osvity: svitovi dosiahnennia ta ukraïnski perspektyvy* [Monitoring the quality of education: world achievements and Ukrainian perspectives]. Kyiv, K.I.C. (ukr)
  12. *Noveishyi fylosofskiy slovar* [The newest philosophical dictionary](1998) Hrytsanov A. A.(Ed.). Minsk.(rus)
  13. *Organizatsiyno-metodychne zabezpechennya monitoryngovych dosliddzen yakosti zagalnoyi serednyoyi osvity* [Organizational and methodological support of monitoring studies of the quality of general secondary education] (2011). O. T. Lyashenko (Ed.). Kyiv: Pedagogichna dumka, 160 (ukr).
  14. Pavlova H. V. (2013)*Synerhetychnyi pidkhid do yakosti osvity* [Synergistic approach to the quality of education] *Hileia: naukovyi visnyk. Zbirnyk naukovykh prats.* – Kyiv, VIR UAN, – Vyp 71– 968.(ukr)
  15. Sysoieva S.O.(2012) *Sfera osvity yak ob'iekt doslidzhennia* [The field of education as an object of research]. Kyiv. *Osvitlohiiia.* – #1; – 22-29. (ukr)
  16. Bulakh I., Voronenko Yu., Kuznietsova V. ta in. *Systema monitorynhu ta otsinka yakosti osvity : Analitychne doslidzhennia u reformuvanni natsionalnoi osvitnoi polityky* [The system of monitoring and evaluation of education quality: An analytical study on the reform of the national educational policy] Retrieved from <http://www.irf.kiev.ua> (ukr)
  17. Sokolova I. V.(2008) *Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia-filoloha za dvoma spetsialnostiamy: monohrafiia.* [Professional training of the future teacher-philologist in two specialties: monograph] *MON Ukrainy. APN Ukrainy. In-t ped. osvity i osvity doroslykh.–Mariupol–D: ART – PRES.* (ukr)
  18. *Filosofskiy slovar* [Philosophic dictionary] (1986). V. I. Shinkaruk (Ed.). Kyiv (rus).
  19. *Tlumachnyi slovnyk ukraïnskoi movy* [Interpretative dictionary of the Ukrainian language] (2004)V.S. Kalashnyka (Ed.). Kharkiv, Prapor. (ukr)
  20. Shchudlo S.A. *Doslidzhennia problem osvity ta molodi* [Research on education and youth]. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mtpsa/2008/articles/Wudlo.pdf (ukr)
  21. Shyshov S. Ye., Kal'ney V. A. (2000). *Shkola: monitorynh kachestva obrazovanyia* [School: monitoring the quality of education]. Moscow : Pedagogicheskoe obshchestvo Rossiï, 320 (rus).
  22. Yakhnin Ya. K. (2006). *Suchasni pidkhody do yakosti osvity* [Modern approaches to the quality of education]. Kyiv : Nauk. dumka, 143 (ukr).
  23. Yaremenko P. S. (2001). *Yakist' osvity v Ukraini* [Quality of education in Ukraine]. Kyiv : Libra, 57 (ukr).
  24. Ognevyuk V., Sysjjeva S. (2015) .*Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program.* *The advanced science journal* (6). pp. 98-103, DOI : 10.15550/ASJ.2015.06.098 (eng)

Феномен качества образования в современном научном дискурсе

Батечко Нина, доктор педагогических наук, заведующий научно-исследовательской лаборатории освитологии, Киевский университет имени Бориса Гринченко, ул. Тимошенко, 13-Б, 04212 г. Киев, Украина n.batechko@kubg.edu.ua

В статье раскрыты особенности обоснования категорий «качество» и «качество образования» в современном научном дискурсе. Одновременно «качество образования» представлено в интерпретации системного и синергетического подходов. Указано, что синергия системного и синергетического подходов может служить теоретико-методологическим обоснованием исследуемого феномена. В контексте исследуемого объекта представлено современные реалии внедрения основных принципов качества в национальной сфере образования.

Ключевые слова: *качество; качество образования; системный подход; синергетический подход.*

Phenomenon of the quality of education in modern scientific discourse

Batechko Nina, doctor of pedagogical sciences, associate professor, Head of the scientific research laboratory of educology, Kyiv Borys Grinchenko University, Tymoshenko Street, 13-b, 04212, Kyiv, Ukraine, n.batechko@kubg.edu.ua

The article highlights the peculiarities of grounding of the categories “quality” and “quality of education” in modern scientific discourse. At the same time, the concept of the “quality of education” is presented as a system object that combines the organizational structure, methods, processes and resources necessary for the functioning of the education system in order to meet its requirements, social norms and state educational structures.

From the standpoint of openness, non-linearity, emergence, the concept of the quality of education is disclosed as a synergetic category. The interdisciplinary nature of the concept of the “quality of education” is pointed out.

It should be noted that the synergy of the systemic and synergetic approaches can serve as a theoretical and methodological basis for the phenomenon under study. In the examined aspect, the present realities of introducing the basic principles of quality into the sphere of education of Ukraine are presented. The positioning of the quality of education as an open, non-linear system that is capable of self-organization will enable the development of progressive models for the development of the national system for ensuring the quality of education.

Key words: *quality; quality of education; system approach; synergetic approach.*

Стаття надійшла до редакції 08.10.2017

Прийнято до друку 23.11.2017